

ΤΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ὑπὸ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΣΕΤΣΗ,

Μ. Πρωτοπρεσβυτέρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἀνήκουν, ἀπὸ καιρὸ ἤδη, στὸ παρελθόν οἱ πανηγυρικοὶ ἐορτασμοὶ ποὺ εἶχαν προγραμματισθεῖ σέ παγκόσμια κλίμακα, προκειμένου ὅπως ἐξαρθεῖ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ οἰκουμένη ἡ ἱστορικὴ, δισχιλιετὴς ἐπέτειος τοῦ κοσμοσωτηρίου γεγονότος τῆς Ἐνσαρκώσεως τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Στόν Ὁρθόδοξο χῶρο, τόμοι ὀγκῶδεις κυκλοφόρησαν μέ τὴν εὐκαιρία αὐτή. Δημοσιεύθηκαν μελέτες καὶ ἄρθρα· πραγματοποιήθηκαν ἐπιστημονικά συνέδρια καὶ κληρικολαϊκὲς συνελεύσεις· ἔγιναν ἀπολογισμοὶ καὶ ἀποτιμήσεις τῆς δισχιλιετοῦς πορείας τῆς Ἐκκλησίας· καί, τέλος, καταστρώθηκαν διάφορα σχέδια γιὰ μιὰ δυναμικὴ παρουσία τῆς Ὁρθοδοξίας στόν κόσμον, κατὰ τὴν ἀνατέλλουσα νέα χιλιετία.

Ἐκτοτε κύλησαν δέκα καὶ πλέον χρόνια. Καί τὴν εὐεργετικὴ αὖρα ποὺ εἶχε πνεύσει γιὰ λίγο στὸ Ὁρθόδοξο στερέωμα, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1997-2000, διαδέχθηκε μιὰ ἄπνοια. Ἄπνοια ποὺ προκαλεῖ ἄγχος καὶ δυσφορία. Σημειώθηκε μιὰ ἄνευ προηγουμένου ἀπραξία σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στόν διορθόδοξον συντονισμό καὶ συνεργασία. Καί τό χειρότερο, δημιουργήθηκε ἓνα βαρὺ κλίμα, τό ὁποῖο ὑπονομεύει τίς σχέσεις πολλῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, προβληματίζει τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ διακυβεύει αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπόσταση τῆς Ὁρθοδοξίας, ὡς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Καί τοῦτο, παρὰ τὴν «προφητεία» τοῦ μακαριστοῦ Sir Steven Runciman ὅτι, κατὰ τὸν εἰκοστό πρῶτον αἰῶνα, ἡ Ὁρθοδοξία ἦταν ταγμένη νὰ διαδραματίσει ρόλον καίριο καὶ σπουδαῖον στὴν παγκόσμια κονίστρα!

”Οντως, απογοητευμένος από την φθίνουσα πνευματική κατάσταση του κόσμου και την αποτελμάτωση του χριστιανισμού στά πρόθυρα της τρίτης μ.Χ. χιλιετίας, ο γνωστός αυτός στο πανελλήνιο βυζαντινολόγος και ένθερμος θιασώτης της Όρθοδοξίας, στίς δυσμές του βίου του προέβαινε σέ μιά δήλωση, ή όποία είχε συγκινήσει βαθύτατα τόν ανά την οίκουμένη Όρθόδοξο κόσμο. Παραλλάσσοντας, κατά κάποιο τρόπο, τή σκέψη του André Malraux, πού στίς άρχές της δεκαετίας του 1970 είχε άποφανθεί ότι ο εικοστός πρῶτος αιώνας ή «θά είναι θρησκευόμενος ή δέν θά είναι» («le XXle siècle sera religieux ou ne sera pas»)¹, ο Runciman, τόν Ίανουάριο του 1994, εξέφραζε έπιγραμματικά τήν πεποίθηση ότι «άπό τίς μεγάλες ιστορικές Έκκλησίες, στόν έπόμενο αιώνα θά επιβιώσει μόνον ή Όρθόδοξη, γιατί δέν θά έχει άποτινάξει τήν ιδέα ότι ή θρησκεία είναι μυστήριο»².

Τά ίδια περίπου επανελάμβανε ο διαπρεπής αυτός έπιστήμων και τό Φθινόπωρο του 2000, λίγο πρίν τήν τελευτή του, σέ μιά συνέντευξη πού είχε δώσει μέ τήν εύκαιρία της έπισκέφews του στήν Άθήνα και τήν Άθωνική Πολιτεία. Άποκρινόμενος σέ έρώτημα δημοσιογράφου όσον άφορᾷ στήν παρουσία και τόν ρόλο, τόν όποιο έμελλε νά διαδραματίσει ή Όρθοδοξία στή σύγχρονη Εύρώπη, ο Runciman δέν δίσταζε νά εκφράσει τήν απογοήτευσή του γιά τήν κατάσταση, στήν όποία είχαν περιπέσει έπ' έσχάτων οί Έκκλησίες της Δύσεως. Η Άγγλικανική Έκκλησία, έλεγε, βρίσκεται σέ οίκτηρή κατάσταση, ένῳ ή Ρωμαιοκαθολική χάνει

1. Σημειωθήτω ότι στήν Γαλλία έγινε πολός λόγος έάν και κατά πόσο ή ρήση αυτή είναι όντως του Malraux. Πολλοί διατείνονται ότι ο έν λόγω διανοούμενος ούδέποτε είπε τήν άνωτέρω φράση, αλλά εξέφρασε τήν πεποίθηση ότι «ό 21ος αιώνας θά είναι “μυστικός” (mystique), ή δέν θά είναι», ή ότι «τό μείζον πρόβλημα του 21ου αιώνας θά είναι εκείνο της θρησκείας», ή ακόμη ότι «ό 21ος αιώνας θά διακρίνεται γιά τήν πνευματικότητά του». Κατά τήν μαρτυρία όμως του Brian Thompson, καθηγητού του Πανεπιστημίου της Βοστώνης, σέ κάποια συνάντησή τους τό 1972, ο Malraux όντως προέφερε τήν περίφημη αυτή φράση, ότι δηλ. «ό 21ος αιώνας θά είναι θρησκευόμενος ή δέν θά είναι». Βλ. Brian Thompson, «Le XXle siècle sera religieux, ou ne sera pas: le sens de cette phrase prononcée, démentie, controversée». <http://www.andremalraux.com/articles/21emesiecle.pdf>.

2. Βλ. περιοδικό Κοινωνικές Τομές, άρ. 64, Άπρίλιος 1995, σελ. 158.

διαρκῶς ἔδαφος. «Χαίρομαι, ὅμως, προσέθετε, μέ τή σκέψη ὅτι στά ἐπόμενα ἑκατό χρόνια ἡ Ὁρθοδοξία θά εἶναι ἡ μόνη ἱστορική Ἐκκλησία πού θά ὑφίσταται». Ἡ Ὁρθοδοξία, τόνιζε, προσφέρει στόν ἄνθρωπο «τήν πραγματική πνευματικότητα πού οἱ ἄλλες Ἐκκλησίες δέν μποροῦν πλέον νά μεταδώσουν. Ὅλα αὐτά, κατέληγε, μέ ὁδηγοῦν στό συμπέρασμα ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία θά διατηρηθεῖ σέ ἀντίθεση μέ τίς ἄλλες Ἐκκλησίες... Ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει μπροστά της ἕνα βέβαιο καί πολύ καλό μέλλον»³.

Ἡ ἀνωτέρω παρατήρηση ἔκαμε, κατά τό δὴ λεγόμενον, τόν γύρο τοῦ κόσμου. Τοῦ Ὁρθοδόξου κυρίως κόσμου, ὁ ὁποῖος χαιρέτισε μέ ἄκρατο ἐνθουσιασμό τόν χρησμό τοῦτο τοῦ Runciman. Δίνοντας ὅμως καί τήν ἐντύπωση ὅτι κάπως ἀμφέβαλλε γιά τίς δυνατότητες τῆς Ἐκκλησίας του νά ἔχει μιὰ δυναμική παρουσία στή σύγχρονη κοινωνία, καί ὅτι χρειαζόταν μιάν «ἐκ Δύσεως μαρτυρία» προκειμένου ὥπως βεβαιωθεῖ γιά τό μέλλον τῆς Ὁρθοδοξίας, καί τίς πιθανότητες ἐπιβιώσεώς της μέσα σ' ἕνα ραγδαῖα μεταλλασσόμενο κόσμο.

Ἡ «προφητεία» αὐτή, αὐτούσια ἢ μέ διάφορες παραλλαγές, χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον στόν ἐλλαδικό χώρο, ὅπου, μετά τήν τελευτή τοῦ Sir Steven, ὁργανώθηκαν ἡμερίδες καί συνέδρια, παρουσιάσθηκαν τηλεοπτικές ἐκπομπές, καί εἶδαν τό φῶς τῆς δημοσιότητας ἄρθρα καί μελέτες, στόν ἐκκλησιαστικό καί ἡμερήσιο Τύπο, γιά νά τιμήσουν τή μνήμη «τοῦ σταθεροῦ αὐτοῦ πρεσβευτοῦ τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ στή Δύση»⁴.

Ἡ πρόβλεψη τοῦ Runciman ἀποτελεῖ ὅμως καί ἐρέθισμα γιά πολλούς ὀρθόδοξους ἐκκλησιαστικούς ταγούς καί πανεπιστημιακούς παράγοντας, οἱ ὁποῖοι μέ τή σειρά τους θέλησαν καί αὐτοί

3. Βλ. συνέντευξη τοῦ Runciman στήν ἐφημερίδα *Ἡ Καθημερινή*, 5 Νοεμβρίου 2000.

4. Χαρακτηρισμός τοῦ Σάββα Σπέντζα, Προέδρου τοῦ Ἰδρύματος Βυζαντινῶν καί Μεταβυζαντινῶν Μελετῶν τοῦ Μυστρά. Βλ. ἐφημερίδα *Ταυτότητα*, 8 Ἰουνίου 2001.

νά προοιωνισθούν ένα λαμπρό και πολλά υποσχόμενο μέλλον για την Ὁρθοδοξία στὸν εἰκοστό πρῶτο αἰῶνα. Οἱ κατωτέρω, δειγματοληπτικά παρατιθέμενες ἀπόψεις εἶναι ἀντιπροσωπευτικές τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς αἰσιοδοξίας πού εἶχαν κυριαρχήσει ἐπὶ τοῦ προκειμένου, κατὰ τίς παραμονές τῆς διαβάσεώς μας ἀπὸ τὴν δεύτερη πρὸς τὴν τρίτη μ.Χ. χιλιετία.

Ἔτσι, λίγο μετὰ τὴν ἀνωτέρω πρόβλεψη τοῦ Runciman, καὶ εὐρισκόμενος, προφανῶς, ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τῶν πολιτικοκοινωνικῶν ἀνακατατάξεων πού εἶχαν συγκλονίσει στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1990 τὴν Ἀνατολική Εὐρώπη, τὸν κατ' ἐξοχὴν ὀρθόδοξο αὐτὸ γεωγραφικὸ χῶρο, ὁ ἀείμνηστος Ἀκαδημαϊκὸς Σόλων Κυδωνιάτης, μιλῶντας γιὰ τὴν «Μεγάλῃ τῆς Ὁρθοδοξίας Ὦρα», ἔγραφε μέ ἐνθουσιασμό καὶ οὐκ ὀλίγη ποιητικὴ ἔξαρση, ὅτι «οἱ ραγδαῖες κοσμοϊστορικές ἐξελίξεις τῶν τελευταίων χρόνων ἄνοιξαν τὸν δρόμο στὴν Ὁρθοδοξία, τὸν δρόμο πρὸς ὁλόκληρὴν τὴν Οἰκουμένη καὶ σήμαναν τὴν μεγάλη γι' αὐτὴν ὥρα». Καὶ ἀποφαινόταν ὅτι «ἡ Ὁρθοδοξία ἐνίκησε! Ἡ Ὁρθοδοξία ἐθριάμβευσε! Τώρα ἡ σειρά τῆς Ὁρθοδοξίας! Τώρα ἡ Ὁρθοδοξία! ... (ἡ ὁποία) δέν χωρεῖ καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι θά παίξει ρόλο κυρίαρχο, πρωταγωνιστικὸ στό νέο κόσμο πού διαμορφώνεται στὴν ἀνατολὴ τοῦ εἰκοστοῦ πρώτου αἰῶνα. Ἐνα ρόλο πού πηγάζει ἀπὸ τὴ θεία ἀποστολὴ τῆς καὶ περιορίζεται μόνο σέ αὐτή»⁵.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ του καὶ ὁ φίλος καθηγητὴς Στυλιανὸς Παπαδόπουλος, στὰ πλαίσια μιᾶς ἡμερίδας τοῦ Συνδέσμου Ἐπιστημόνων Πειραιῶς, πού εἶχε πραγματοποιηθεῖ γύρω ἀπὸ τὸ κεντρικὸ θέμα «Ἑλληνισμὸς καὶ Ὁρθοδοξία: Πορεία πρὸς τὸν 21ο αἰῶνα», ἔδινε τὸ δικό του αἰσιόδοξο στίγμα, παρατηρῶντας ὅτι «εἰσερχόμενῃ ἡ Ὁρθοδοξία στὸν εἰκοστό πρῶτο αἰῶνα, μεταφέρει τὴν ἐμπειρία εἴκοσι αἰώνων ἀγιοπνευματικῆς πορείας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἓνα πλοῦτο μοναδικὸ καὶ ἐμπειρία ἀνεπανάληπτη, βάσει

5. Σόλωνος Κυδωνιάτης, Ἡ Μεγάλῃ Ὦρα τῆς Ὁρθοδοξίας, στό Ὁρθοδοξία - Ἑλληνισμός, Πορεία πρὸς τὴν Τρίτη Χιλιετία, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Κουτλουμουσίου, 1996, σελ. 43-44.

τῆς ὁποίας καλεῖται καί κατά τόν νέο αἰῶνα ἀφ' ἐνός μὲν νά οἰκοδομήσει τά μέλη της, ἀφ' ἑτέρου δέ νά ἐργαστεῖ γιά τήν δι-
εύρυνση τῆς ἐπιρροῆς της, ἐργαζόμενη μέ βάση τά πρότυπα τῶν
Πατέρων καί διδασκάλων της»⁶.

Τά ἴδια περίπου ἔλεγε, μερικά χρόνια ἀργότερα, καί ὁ μακαρι-
στός Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χριστόδουλος σέ συνέντευξή του
στήν ἐφημέρα «Τύπος τῆς Κυριακῆς», τήν 21η Μαΐου 2006. Το-
νίζοντας ὅτι «Ἡ Ὁρθοδοξία σήμερα εἶναι πολύ ἰσχυρότερη ἀπό
τούς Χριστιανούς τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων ἢ ἀπ' αὐτούς πού
ὑπέστησαν κατά τόν 20ό αἰῶνα τή φοβερή δοκιμασία τοῦ ἄθεου
ὀλοκληρωτισμοῦ», ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος παρατηροῦσε
ὅτι «ὁ Θεός βοήθησε τήν Ὁρθοδοξία νά ἔχει ἕνα μεγάλο πλεονέ-
κτημα. Δέν πῆρε τό δρόμο τοῦ ἐκκοσμικευμένου Χριστιανισμοῦ.
Δέν ἀποϊεροποίησε τή Λατρεία καί ἀπέφυγε τόν πειρασμό νά
ἀποκτήσει κοσμική ἐξουσία. Πίστη μου εἶναι, ἔλεγε, ὅτι παρά τά
ἐσωτερικά μας προβλήματα, ἰσχύει ἐκεῖνο πού εἶπε ὁ μέγας
σύγχρονος ἱστορικός Στήβεν Ράνσιμαν, ὅτι ὁ 21ος αἰῶνας θά
εἶναι ὁ αἰῶνας τῆς Ὁρθοδοξίας»⁷.

Ὑπαινιγμό στά ὅσα εἶχε δηλώσει ὁ Runciman ἔκαμε, σέ μιά
ἄλλη ὁμως συνάφεια, καί ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολο-
μαῖος σέ ὁμιλία πού ἐξεφώνησε τήν ἡμέρα τῶν ὀνομαστηρίων του,
στίς 11 Ἰουνίου 1999. Προβαίνοντας σέ μιά σύντομη ἀποτίμηση
τῆς εἰρηνικῆς ἐπισκέψεως τήν ὁποία εἶχε πραγματοποιήσει πρίν
ἕνα μῆνα στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ὁ Πατριάρχης ἐξέφραζε
χαρά καί ἱκανοποίηση διότι ἡ ἐπικοινωνία του πρός τόν Προκαθή-
μενο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας καί τήν περί αὐτόν Ἱεραρχία, ἐνί-
σχυσε τήν πρός ἀλλήλους ἀγάπη, ἀποδεικνύοντας ὅτι ὑπάρχει
πάντοτε χώρος καί χρόνος ἄρσεως τῶν παρεξηγήσεων καί προω-
θήσεως τῆς πανορθοδόξου ἐνότητος καί συνεργασίας. Συνεργα-
σίας «ἀπαραιτήτου σήμερον περισσότερο παρά ποτέ, καθώς

6. Στό περιοδικό *Πειραϊκή Ἐκκλησία*, Νοέμβριος 1999, σελ. 45.

7. Βλ. Πληροφοριακό Δελτίο *Πρόναος*, 13 Ἰουλίου 2007.

εἰσερχόμεθα εἰς τὴν τρίτην χριστιανικὴν χιλιετίαν, καθ' ἣν ἡ ἀποστολή τῆς Ὁρθοδοξίας προβλέπεται ἀπὸ ἐπίσημα χεῖλη ἀναβαθμισμένη καὶ καιρία, τοῦθ' ὅπερ ἀκριβῶς ἐπιβάλλει τὸν κοινὸν προγραμματισμὸν καὶ τὴν πάσῃ θυσίᾳ σύμπραξιν τῶν κατὰ τόπους ἀδελφῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Προκαθημένων αὐτῶν»⁸.

Πρέπει, ὅμως, νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο εἶχε βαρύτητα στό σημεῖο αὐτό τῆς Πατριαρχικῆς ὁμιλίας, δέν ἦταν τόσο ἡ ἔμμεση ἀναφορά στὴν ρήση τοῦ Runciman, ὅσο ἡ σαφὴς ὑπόμνηση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὅτι, χωρὶς συντονισμό καὶ σύμπραξιν, χωρὶς σύμπνοια καὶ κοινὴ στὸν κόσμον μαρτυρία, ἡ Ὁρθοδοξία δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ διαδραματίσει τὸν πρωτοποριακὸ ρόλο πού ἤθελαν νὰ τῆς ἀναθέσουν, στὰ πρόθυρα τῆς τρίτης χιλιετίας πολλοὶ ἐνθουσιώδεις ὀρθόδοξοι, ἀλλὰ καὶ ρωμαντικοὶ φιλορθόδοξοι τῆς Δύσεως, οἱ ὁποῖοι, μακρόθεν ἐστῶτες καὶ θερμαινόμενοι, εἶχαν τὴν τάσιν νὰ ἐξιδανικεύουν τὴν Ὁρθοδοξία, μὴ συνειδητοποιοῦντες τὴν σοβαρὴ κρίσιν μέσα στὴν ὁποία βρίσκεται αὐτή, ἐδῶ καὶ χρόνια τώρα.

Δέν μπορούσαν νὰ εἶναι σαφέστεροι ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἱ Προκαθήμενοι τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὅταν, στό Μήνυμα πού ἀπηύθυναν ἀπὸ τὴν Βηθλεέμ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 2000, μέ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων τῆς Δισχιλιετίας ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, τόνιζαν μὲν ὅτι «*ἀτενίζομεν πρὸς τὴν νέαν χιλιετίαν μετ' ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν πρόνοιαν, τὴν ἀγάπην καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ*», δέν παρέλειπαν ὅμως νὰ θέσουν τὸν δάκτυλον ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἡλῶν, καυτηριάζοντας τὰ διασπαστικὰ κινήματα καὶ σχίσματα στό σῶμα τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ ἀπορρίπτοντας ὁποιαδήποτε τάσιν «*ἐθνικισμοῦ καὶ ἐθνοφυλετισμοῦ, τείνοντος νὰ ἀλλοιώσῃ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησιολογίαν*»⁹.

8. Βλ. περιοδικό Ὁρθοδοξία, περίοδος 6', ἔτος στ', τεῦχος 6', (1999), σελ. 239.

9. Μήνυμα τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐορ-

Τήν ἀνάγκη, ἐξ ἄλλου, πανορθοδόξου συντονισμοῦ καί συνεργασίας ἐν ὧσιν τῆς τρίτης χιλιετίας, ὑπογράμμιζε μέ ἔμφαση καί ἡ Σύναξι τῶν Ὁρθοδόξων Προκαθημένων, ἡ ὁποία εἶχε συγκληθεῖ, προσκλήσει τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, στήν Κωνσταντινούπολη καί τήν Νίκαια τῆς Βιθυνίας, τά Χριστούγεννα τοῦ ἰδίου ἔτους, προκειμένου ὅπως ἐπισφραγισθοῦν Πανορθοδόξως οἱ ἐορτασμοί πού εἶχαν πραγματοποιηθεῖ καθ' ὅλη τή διάρκειά τοῦ Ἰωβηλαίου ἔτους 2000.

Κατά τήν εὐσημη, ὅπως τήν εἶχαν χαρακτηρίσει, καί ἱστορική ἐκείνη στιγμή τῆς εἰσόδου τῆς ἀνθρωπότητος στήν τρίτη χιλιετία, οἱ Ὁρθόδοξοι Προκαθήμενοι, ναί μέν παρεῖχαν τήν διαβεβαίωση ὅτι ὡς ὑπεύθυνοι ποιμένες καί ἡγέτες τῆς Ἐκκλησίας θά μεριμνοῦσαν ἀνύστακτα γιά τήν διασφάλισή τῆς ἐνότητάς της καί τήν ἐκπλήρωσή τῆς ἱστορικῆς της ἀποστολῆς στόν κόσμον, αἰσθάνονταν ὅμως ταυτόχρονα καί τήν ἀνάγκη νά καυτηριάσουν, χωρίς περιστροφές, τίς διασπαστικές τάσεις στό σῶμα τῆς Ὁρθοδοξίας, καταδικάζοντας ἔντονα τά σχίσματα πού λυμαίνονται τήν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδοξίας. Θίγοντας δέ τό καίριο καί ἄκρως πολυπλοκοῦ θέμα τῆς Αὐτοκεφαλίας μέσα στό ὀρθόδοξο διοικητικό σύστημα, οἱ Προκαθήμενοι δέν παρέλειπαν νά τονίσουν «ὅτι ἐπ' οὐδενί θά ἔδει τό ἐκ τῆς ἱστορίας κληροδοτηθέν ἡμῖν σύστημα τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν νά ἀποτελέσῃ ἀφορμήν ἢ βάσιν ἀναπτύξεως ἀνεξαρτησίας ἀσκουμένης εἰς βάρος τῆς ἐνότητος ἡμῶν. Ἐάν καί πολλαί κατά τόπους Ἐκκλησίαι, ὑπογράμμιζαν μέ ἔμφαση, δέν παύομεν νά ἀποτελῶμεν μίαν Ἐκκλησίαν»¹⁰.

Ἡ ὑπόμνηση αὐτή τῶν Προκαθημένων ἦταν ἐπιβεβλημένη. Καί τοῦτο διότι μετά τήν κατάρρευση τοῦ Κομμουνισμοῦ, στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1990, καί τήν χειραφέτηση τῶν χωρῶν πού

ταστικῶν ἐκδηλώσεων τῆς Δισχιλιετίας ἀπό τῆς κατά σάρκα Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στό περιοδικό Ὁρθοδοξία, περίοδος β', ἔτος ζ', (2000), σελ. 19-26.

10. Μήνυμα τῶν Προκαθημένων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατά τήν ἐν Φαναρίῳ Σύναξιν αὐτῶν, ἐν Ὁρθοδοξία, ὅπ. π., σελ. 584.

ἀποτελοῦσαν τήν παντοδύναμη κάποτε Σοβιετική Ἑνωση καί γενικά τόν Ἀνατολικό Συνασπισμό, ἡ Αὐτοκεφαλία ὁλονέν καί περισσότερο φαινόταν νά συνδέεται ἄμεσα πρός τήν ἐθνική ταυτότητα καί τήν ἰδιαιτερότητα τῶν ἀπελευθερωθέντων ἀπό τόν σοβιετικό ζυγό λαῶν.

Στό δεύτερο αὐτό μήνυμα τοῦ 2000, Πατριάρχαι καί Ἀρχιεπίσκοποι παραδέχονταν βέβαια ὅτι ἡ ποικιλία τῶν ἐθνῶν καί τῶν πολιτισμῶν ἀποτελεῖ εὐλογία Θεοῦ, τήν ὁποία ἀγιάζει καί ἐπευλογεῖ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Παρά ταῦτα, παρατηροῦσαν ὅτι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της ἡ Ἐκκλησία «δέν δύναται νά ἀποτελῇ φορέα διεκπεραιώσεως ἢ προωθήσεως πολιτικῶν ἢ ἐθνικιστικῶν ἢ φυλετικῶν σκοπιμοτήτων». Ἐξέφραζαν δέ τήν ἀκράδαντη πεποίθησή τους «ὅτι ἄνευ ἐνότητος ἐν τῇ πίστει, τῇ λατρείᾳ, τῇ ἀγιότητι βίου, ἀλλά καί τῇ ἐπισκοπικῇ καί κανονικῇ δομῇ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ μαρτυρία αὐτῆς ἐν τῷ συγχρόνῳ κόσμῳ οὐδόλως εἶναι ἐφικτή»¹¹.

Ἡ κάθε ἄλλο παρὰ αἰσιόδοξη, σέ ἐπίπεδο μάλιστα κορυφῆς, πανορθόδοξη αὐτή τοποθέτηση, ἀντικατόπτριζε μιά πραγματικότητα. Ὅτι δηλαδή, οἱ Ὁρθόδοξοι Ἡγέτες, ἔστω κι ἂν ἀποφαίνονταν ὅτι «ἡ Εὐχαριστιακή Σύναξις τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διαδηλοῖ τήν ἐνότητα ἡμῶν»¹² καί «πραγματοποιεῖ μίαν κοινωνίαν ἀγάπης,... παρέχουσα τήν εἰκόνα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί τήν εἰκόνα τῆς ἰδεατῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας»¹³, συνειδητοποιοῦσαν ὅτι, παρὰ τά κατὰ καιρούς πομπωδῶς λεγόμενα καί τά ἐπιφανειακῶς φαινόμενα, στήν Ὁρθοδοξία, ἐπ' ἐσχάτων, «κάτι δέν πάει καλά».

Ἀπόδειξη, οἱ ὀδυνηρές πολλάκις προστριβές στίς διμερεῖς σχέσεις οὐκ ὀλίγων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἢ τά ἀδιέξοδα πού δημιουργήθηκαν, καί συνεχῶς δημιουργοῦνται, στήν προετοιμασία

11. Αὐτόθι.

12. Μήνυμα τῆς Βηθλεέμ 2000, ὅπ.π., σελ. 21.

13. Μήνυμα Φαναρίου 2000, ὅπ.π., σελ. 582.

τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδοξίας, περί τῆς ὁποίας μιλοῦμε ἐδῶ καί ὀγδόντα χρόνια, καί τήν ὁποία ἐτοιμάζουμε ἐπί τέσσερις ὁλόκληρες δεκαετίες!

Τοιουτοτρόπως, ἡ ἀπροθυμία πολλῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν νά μή συμμορφώνωνται μέ τά πανορθόδοξως ἀποφασιζόμενα· ἡ ἀμφισβήτηση ἀπό ὀρισμένες Ἐκκλησίες τῶν συμπεφωνημένων κειμένων τῶν ἐπισήμων διμερῶν θεολογικῶν Διαλόγων συνόλης τῆς Ὁρθοδοξίας¹⁴· οἱ διενέξεις μεταξύ διαφόρων κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐξ ἀφορμῆς ἐδαφικῶν διεκδικήσεων¹⁵· οἱ σχισματικές τάσεις σέ πολλές Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, μέ ἔξωθεν, συχνά, παρεμβάσεις¹⁶· οἱ ἐμφανεῖς, ἡ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, ἀπόπειρες ἀναμείξεως παραγόντων μιᾶς Ἐκκλησίας στά ἐσωτερικά ζητήματα μιᾶς ἄλλης ἀδελφῆς Ἐκκλησίας¹⁷, ὅπως καί πολλές ἄλλες «ἀνορθόδοξες» ἐνέργειες καί μεθοδεύσεις, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ἀποτελοῦν χωρίς ἀμφιβολία αἰτίες ἀποδυναμώσεως τοῦ ἐνιαίου σώματος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, συντελοῦν στόν ἀποπροσανατολισμό τῶν πιστῶν, καί δίνουν πρός τά ἔξω τήν ἐντύπωση ὅτι στόν Ὁρθόδοξο κόσμο μεταξύ θεωρίας καί πράξεως, μεταξύ αὐτῶν πού πρεσβεύουμε καί αὐτῶν τά ὁποῖα πράττουμε, «χάσμα μέγα ἐστήρικται».

14. Περίπτωση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, τό ὁποῖο θεώρησε σκόπιμο νά συστήσει τό 2001 δική του παράλληλη «Μικτή Θεολογική Ἐπιτροπή», προκειμένου ὅπως ἐπανεξετάσει διμερῶς, μέ ἐκπροσώπους τῆς Κοπτικῆς καί Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας, τό περί Χριστολογίας κείμενο τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς Θεολογικοῦ Διαλόγου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μέ τίς Ἀνατολικές Ἐκκλησίες, τό ὁποῖο, σημειωτέον, εἶχε ἤδη ἐγκρίνει καί συνυπογράψει στήν Γενεῦή τό 1990! Βλ. SOP, π. 261, september - october 2001.

15. Περιπτώσεις Ἑσθονίας, Οὐγγαρίας, Μολδαβίας.

16. Διασπαστικά κινήματα στήν Ρουμανία, Βουλγαρία καί Γεωργία, μέ ἐνθάρρυνση καί ὑποστήριξη τῆς Ὑπερορίου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καί ἐλλαδικῶν παλααιομερολογιτικῶν σχημάτων.

17. Κατά καιροῦς στήν Ἀλεξάνδρεια, τά Ἱεροσόλυμα, τή Σερβία, τήν Γεωργία, τήν Κύπρο, τήν Ἀλβανία, ἀλλά καί στό χώρο τῆς Διασπορᾶς.

“Ὅπως ἤδη ἐλέχθη, τό σύνθημα τό ὁποῖο ἀντηχοῦσε στόν ὀρθόδοξο κόσμον κατά τίς παραμονές τῆς τρίτης χιλιετίας, ἀπηχώντας μέ διάφορες παραλλαγές τήν προαναφερθεῖσα ρήση τοῦ Runciman, ἦταν ὅτι λόγω τοῦ ἐγκλωβισμοῦ τοῦ δυτικοῦ χριστιανισμοῦ στίς ἀντιφάσεις του, ὅπως καί τῆς ἀδυναμίας του νά ὑπερβεῖ τήν ἀλλοτρίωση τήν ὁποία ὑπέστη διά μέσου τῶν αἰώνων, ἡ Ὁρθοδοξία παρέμενε ἡ μόνη ἐλπίδα καί σάνίδα σωτηρίας γιά τόν παραπαίοντα σύγχρονο ἄνθρωπο¹⁸.

Πῶς ὅμως καί μέ ποιὰ ἐφόδια ἡ Πανορθοδοξία, εὕρισκόμενη ἤδη στοῦ δωδέκατο ἔτος «ἀπραξίας» μετά τόν ἐγκαινιασμό τῆς τρίτης μ.Χ. χιλιετίας, θά ἀνταποκριθεῖ στίς προσδοκίες ὄλων ἐκείνων πού, λήγοντος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ὀραματίζονταν τόν καταλυτικό, ἡγετικό ρόλο τόν ὁποῖο ἔμελλε νά διαδραματίσει αὐτή μελλοντικά, σ' Ἀνατολή καί Δύση, στά Βαλκάνια, στήν Εὐρώπη καί ἀνά πᾶσαν τήν Οἰκουμένην; Καί συναφῶς μπορεῖ νά τεθεῖ καί τό καίριο ἐρώτημα ἐάν καί κατά πόσο ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ὡς *ἐνιαῖο σῶμα*, ὄχι δέ ὡς δεκαπέντε αὐτόνομες καί ἀνεξάρτητες ἀπ' ἀλλήλων «μονάδες», ἀλλά καί ὡς ταμιοῦχος καί συνεχίστρια τῆς πίστεως τῆς Μιᾶς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ἔχει σήμερα τίς προϋποθέσεις, κυρίως ὅμως τήν βούληση, νά θέσει τήν παράδοση καί τόν θεολογικό της θησαυρό *ἐπί τήν λυχνίαν*, προκειμένου ὅπως φωτίσει τόν κόσμον. Τήν στιγμή κατά τήν ὁποία διαπιστώνουμε ὅτι χάριν ἀκραίων ἐθνικιστικῶν λόγων καί πολιτικῶν ὑπολογισμῶν μπαίνει τροχοπέδη στήν πορεία τῆς Ὁρθοδοξίας, καί ἀναγκάζεται αὐτή νά κρατᾷ *ὑπό τόν μόδιον* τό ἀνέσπερο φῶς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, τό ὁποῖο ἀπό αἰώνων κατέχει.

Τήν ἀδυναμία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας νά συγκροτηθεῖ σέ

18. Ὅστόσο, πρέπει νά διευκρινισθεῖ ὅτι πολλές φορές, καί ἀνάλογα μ' αὐτόν πού μιλοῦσε, λόγου γενομένου περί Ὁρθοδοξίας, ἐννοεῖτο κυρίως, (καί ἐννοεῖται ἀκόμη ἀπό πολλούς), μιᾶ συγκεκριμένη ἔκφραση τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον ἡ ἐλληνική (ἢ, γιά τήν ἀκρίβεια, ἐλλαδική) καί ἡ ρωσική, σύμφωνα μέ μιᾶ εὐρύτατα διαδεδομένη στήν Ἑλλάδα καί τήν Ρωσσία μεσσιανική ἀντίληψη, ὅτι δέν ὑπάρχει αὐθεντικός ὀρθόδοξος τρόπος ζωῆς, ἐκτός ἀπό αὐτόν πού βιώνεται στίς δύο αὐτές «εὐλογημένες ἀπό τόν Θεό» χώρες!

ένιαϊο σῶμα καί νά δράσει «έν ἐνί στόματι καί μιᾷ καρδίᾳ» κατέδειξε περίτραπενα ἡ καρκινοβατοῦσα ἐδῶ καί πολύ καιρό πορεία τῆς συγκλήσεως τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου.

Εἶναι γνωστό ὅτι ἔπειτα ἀπό ἀλλεπάλληλες δύσκολες καί κωπιώδεις πολύ συχνά συνεδρίες κατά τήν διατρέξασα εἰκοσιπενταετία, ἡ Πανορθόδοξος Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπή ἐπέτυχε τελικά νά ἐκπονήσει ἕξι κείμενα τά ὁποῖα πρόκειται νά ὑποβληθοῦν γιά περαιτέρω συζήτηση καί ἀπόφαση στήν προγραμματιζόμενη καί μέλλουσα κάποτε νά συνέλθει Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδο. Τά κείμενα αὐτά ἀφοροῦν στήν νηστεία, τό Πασχάλιο, τά κωλύματα γάμου, τίς σχέσεις τῶν ὀρθοδόξων πρός τόν λοιπό χριστιανικό κόσμο, τήν Οἰκουμενική κίνηση, καί τήν συμβολή τῆς Ὁρθοδοξίας στήν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης καί τήν ἄρση τῶν φυλετικῶν διακρίσεων στόν κόσμο¹⁹.

Δέν εἶναι ὅμως τυχαῖο ὅτι τό Πανορθόδοξο αὐτό σῶμα, ἀφῆκε τελευταία τήν ἐξέταση τεσσάρων, ἐκκλησιολογικῆς φύσεως, θεμάτων τῆς Ἡμερησίας Διατάξεως τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου, ἐπὶ τῶν ὁποίων, τό γε νῦν ἔχον, δέν φαίνεται νά ὑπάρχει ὁμοφωνία. Καί ἐάν μέν ἐκεῖνα πού ἀναφέρονται στά Δίπτυχα, στήν Αὐτοκεφαλία καί τήν Αὐτονομία μποροῦν ἐνδεχομένως νά διευθετηθοῦν μέ κάποια ἐλαστικότητα καί καλή θέληση, τό πολυπλοκο καί ἀκανθῶδες θέμα τῆς Διασπορᾶς ἀσφαλῶς θά μᾶς ταραλιπωρήσει ἐπὶ πολύ ἀκόμη καιρό, δοθέντος ὅτι πολλές Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες φαίνονται ἀπρόθυμες νά δώσουν μιά κανονική λύ-

19. Ἐν τούτοις, πρέπει νά παρατηρηθεῖ ὅτι μερικά ἀπό τά ἐκπονηθέντα κείμενα, κυρίως ἐκεῖνα πού ἀναφέρονται στήν Οἰκουμενική κίνηση, στίς σχέσεις τῆς Ὁρθοδοξίας πρός τίς λοιπές Ἐκκλησίες, ἡ στήν ἐπικράτηση τῆς εἰρήνης στόν κόσμο, εἶναι ἀδιανόητο νά ὑποβληθοῦν στή Σύνοδο, χωρίς μιά σοβαρή περαιτέρω ἐπεξεργασία, δοθέντος ὅτι, ἀπό τήν ἐποχή τῆς συντάξεώς τους, (εἰκοσιπέντε ὁλόκληρα χρόνια!), τά πράγματα ἄλλαξαν. Καί στόν κόσμο, καί στούς κόλπους τῶν Ἐκκλησιῶν. Παρεμπιπτόντως δέ μπορεῖ νά τεθεῖ τό ἐρώτημα ἂν ἐκεῖνο τό ὁποῖο προέχει γιά τίς Ἐκκλησίες μας σήμερα, εἶναι τά κωλύματα γάμου, (τά ὁποῖα εἶναι ἤδη γνωστά), ἢ ἡ ποιμαντική τῶν μικτῶν γάμων, πού διαρκῶς αὐξάνουν, ὄχι μόνο στήν λεγόμενη Διασπορά, ἀλλά καί στίς κατά παράδοση ὀρθόδοξες χώρες, ἔπειτα ἀπό τήν κατάργηση τῶν συνόρων καί τήν κινητικότητα τῶν λαῶν, στόν εὐρωπαϊκό κυρίως χώρο.

ση στήν ἀνορθόδοξη ἐκκλησιαστική ἀνωμαλία τῆς παρουσίας πλειόνων ἐπισκόπων καί δικαιοδοσιῶν σ' ἓνα συγκεκριμένο τόπο.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου, χαρακτηριστικές καί λίαν εὐγλωττες ἦταν οἱ πρωτοβουλίες τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀντιοχείας, Σερβίας, Ρουμανίας καί Πολωνίας, οἱ ὁποῖες, εὐθύς μετὰ τὴν ἐκπόνηση, τὸν Νοέμβριο τοῦ 1993, ἀπὸ τὴν Διορθόδοξο Προπαρασκευαστική Ἐπιτροπὴ σχεδίου γιὰ τὸν (ἔστω ἀνορθόδοξο ἐκκλησιολογικῶς) διακανονισμό τοῦ θέματος τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς, μέ τὴν θέσπιση τοῦ θεσμοῦ τῶν «Διορθοδόξων Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων» στήν Εὐρώπη, τὴν Ἀμερική καί τὴν Ὠκεανία, ἔσπευσαν νά ἀνυψώσουν σέ Μητροπόλεις τίς ἐκεῖσε Ἐπισκοπές τους, (σέ πολλές περιπτώσεις διοικούμενες, ἐκ προσώπου ἐνός Προκαθημένου, ἀπὸ μὴ ἐπαρχιούχους βοηθούς Ἐπισκόπους), ἢ νά ἰδρύσουν νέες ἐκκλησιαστικές ἐπαρχίες ἐκεῖ πού δέν εἶχαν! Καί τοῦτο παρά τὴν δέσμευσή τους «ὅπως μὴ προβαίνουν εἰς ἐνεργείας δυναμένας νά παραβλάψουν τὴν ὡς ἄνω διαγραφομένην πορείαν πρὸς κανονικὴν ἐπίλυσιν τοῦ θέματος τῆς Διασπορᾶς, περιλαμβανομένης καί τῆς δημιουργίας νέων, ἐκτός τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν, ἐπισκοπῶν ἐν τῇ Διασπορᾷ»²⁰.

Ὁ ἐν Βιέννῃ ρώσος Ἐπίσκοπος Ἰλαρίων λ.χ., ἐκπρόσωπος, μετὰξὺ ἄλλων, τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας στήν Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωσι, δέν μπορούσε νά εἶναι σαφέστερος ὡς πρὸς τὴν τύχη τοῦ θέματος τῆς Διασπορᾶς, ὅταν τὸ 2002 σέ ἄρθρο τοῦ ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ Δελτίου *Europaica*, (δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τῆς Ἀντιπροσωπείας τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας στὶς Βρυξέλλες), ἀπέρριπτε εὐθέως τὸ ἀνωτέρω σχέδιο τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, δηλώνοντας ὅτι σήμερα στήν Ἐκκλησίᾳ τῆς Ρωσσίας ἐπικρατοῦν διαφορετικὰ ὁράματα ὅσον ἀφορᾷ στό μέλλον τῆς Ὁρθοδοξίας στήν Δυτικὴ Εὐρώπη. Συγκεκριμένα, παρατηροῦσε ὅτι στὸν χώρῳ αὐτό ὑπάρχουν πλέον νέες δημογραφικὲς ἰσορροπίες καί ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τίς ἀνακατατάξεις στήν

20. Βλ. Σχέδιο τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, στό Δελτίο Ἐπίσκεψις, ἔτος 24ο, ἀρ. 498, 30 Νοεμβρίου 1993, σελ. 19.

Ἀνατολική Εὐρώπη καί τήν ἀθρόα παρουσία στά δυτικά διαμερίσματα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου ὀρθοδόξων πιστῶν ἀπό τή Ρωσσία καί ἀπό ἄλλες χώρες τῆς τέως Σοβιετικῆς Ἐνώσεως, τά δεδομένα ἄλλαξαν ριζικά. Ὡς ἐκ τούτου, φρονοῦσε ὅτι οἱ πιστοί τῆς «νέας ρωσικῆς διασπορᾶς» (sic)²¹ πρέπει νά ἔχουν ἄμεση ἐξάρτηση ἀπό τήν μητέρα Ἐκκλησία τους, καί τρόπον τινά προειδοποιοῦσε ὅτι ἡ διαδικασία ἐπιλύσεως τοῦ θέματος τῆς Διασπορᾶς θά εἶναι στό ἐξῆς δύσκολη καί χρονοβόρα²².

Ἡ δήλωση αὐτή δέν ἦταν τυχαία. Ἀποτελοῦσε, χωρίς ἀμφιβολία, τό προανάκρουσμα τῶν ὧσων ἔμελλε νά πράξει ἔπειτα ἀπό ἓνα τρίμηνο, ὁ Πατριάρχης Μόσχας Ἀλέξιος Β΄, μέ μιὰ πρωτοφανή καί προκλητική συνάμα πρωτοβουλία.

Ὅντως, τήν 1η Ἀπριλίου 2003²³, μέ γράμμα του, ἀπευθυνόμενο ὄχι μόνο σέ Ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας στήν Μεγάλη Βρετανία, τήν Γαλλία καί τό Βέλγιο, ἀλλά καί στόν Τοποτηρητή τῆς ὑπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Ἐξαρχίας τῶν Ὀρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Παραδόσεως στή Δυτική Εὐρώπη, ὅπως καί στόν Ἐπίσκοπο τῆς Ὑπερορίου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας στήν Γενεύη, καί σέ μιὰ περίοδο μάλιστα κατὰ τήν

21. Σύμφωνα μέ διάφορες ἐνδείξεις, κατὰ τήν ἀντίληψη διαφόρων παραγόντων τῆς Μόσχας, «διασπορά» δέν εἶναι μόνον ὁ χώρος τῆς «βαρβαρικῆς», γιά τόν ὅποιο κάμνει λόγο ὁ 28ος Κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καί τόν ὅποιο τοποθετεῖ ὑπό τό ὠμόφορο τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλά καί ὅποιοσδήποτε ἄλλος ἐκτός Ρωσσίας χώρος, ἔστω καί ἂν αὐτός ἀνήκει δικαιοδοσιακά σέ κάποιο πρεσβυγενές Πατριαρχεῖο. Ἡ εὐκαίρως, ἀκαίρως ἐπαναλαμβανόμενη ἐπ'ὸς ὅτι μετὰ τήν κατάρρευση τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος ζοῦν σήμερα στό Ἰσραήλ περί τούς 300.000 Ὀρθόδοξοι χριστιανοί ρωσο-εβραϊκῆς προελεύσεως (πολύ περισσότεροι ἀπό τό γηγενές ποίμνιο τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας!), «ποιμαινόμενοι ἀπό Ἕλληνες καί ἄραβες κληρικούς», εἶναι δηλωτικά τῆς προθέσεως τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας νά ἀξιώσει κάποια «αὐτόνομη» παρουσία στούς Ἁγίους Τόπους. Βλ. σχετική εἰδησεογραφία στίς ἐφημερίδες *Τά Νέα*, (2 Ἀπριλίου 2005), *Ἡ Καθημερινή*, (15 Μαΐου 2005), *Τό Βῆμα*, (22 Μαΐου 2005).

22. Bishop Hilarion Alfeyeff, *The time has come for Orthodox to work together*, Europaica, No 3, December 11, 2002.

23. Κύκλοι τῶν Παρισίων, ἀνήκοντες στήν ρωσική Διασπορά, εἶχαν τότε χαρακτηρίσει τό Πατριαρχικό αὐτό γράμμα, ὡς «πρωταπριλιάτικο ἀστεῖο»!

όποια ἐχέρει ἡ ὡς ἄνω Ἐξαρχία, ὁ Πατριάρχης Ἀλέξιος, καλοῦσε ὅλες τίς «ρωσικῆς παραδόσεως» παροικίες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης νά ἐπιστρέψουν στήν «Μητέρα Ἐκκλησία τους», προκειμένου ὅπως ἀποτελέσουν, μέ τίς εὐχές καί εὐλογίες τῆς, μιά αὐτόνομη «Μητροπολιτική Ἐπαρχία», μέ τήν προοπτική «τό νέο τοῦτο αὐτόνομο ἐκκλησιαστικό σχῆμα νά ἀποτελέσει τό χωνευτήρι ἐντός τοῦ ὁποίου θά ὀργανωθεῖ ἡ μέλλουσα τοπική, πολυεθνική Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, πού θά περιλαμβάνει μέσα σ' ἓνα πνεῦμα συνοδικότητος ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς τοῦ χώρου αὐτοῦ»²⁴.

Καί ἐάν μὲν ἡ ἐπιθυμία τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου ὅπως ἡ ἀνά τήν οἰκουμένη ρωσική διασπορά ἐνσωματωθεῖ στό Πατριαρχεῖο Μόσχας, μπορεῖ κάπως νά θεωρηθεῖ ὡς μιά κίνησις ὑπαγορευόμενη ἀπό συναισθηματικούς λόγους, ἡ σαφὴς τοποθέτησή του ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἰδρυθησόμενη αὐτόνομη «Μητροπολιτική Ἐπαρχία» προώριστα νά ἀποτελέσει στό μέλλον τήν βάση ἐπὶ τῆς ὁποίας θά δημιουργηθεῖ μιά «πολυεθνική Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Εὐρώπης», ἦταν δηλωτική τῶν προθέσεων τῆς Ἐκκλησίας Ρωσσίας ὅπως, παρακάμπτοντας στό ἐξῆς τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, διαδραματίσει ρόλο ρυθμιστικὸ στὰ ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ δρώμενα.

Στὰ ἴδια μῆκη κύματος μέ τὸν Πατριάρχη του εἶχε βρεθεῖ καί ὁ Μητροπολίτης Σμολένσκ καί Καλίνινγκρατ Κύριλλος²⁵, σέ συνέντευξη πού εἶχε δώσει τήν 28ῃ Ὀκτωβρίου 2004 στό ρωσσόγλωσσο περιοδικὸ τῶν Παρισίων *Russkaïa Mysl* (Ρωσικὴ Σκέ-

24. Βλ. *Le Patriarcat de Moscou propose de réunifier sous sa juridiction toutes les paroisses de tradition russe en Europe occidentale*, στό Service Orthodoxe de Presse, (SOP), no 278, mai 2003, p. 8. Σημειωθῆτω ὅτι τήν «κρυφὴ ἐλπίδα» ὅτι ἡ ἐν λόγω Ἐξαρχία θά ἀποτελέσει τήν ζύμη μέ τήν ὁποία θά ζυμωθεῖ τό φύραμα τῆς ἰδρυθησομένης κάποτε «Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Εὐρώπης», ἔχουν καί οὐκ ὀλίγοι κύκλοι τῆς «παλαιᾶς» ρωσικῆς διασπορᾶς τῶν Παρισίων.

25. Στόν ὁποῖο ἀποδίδεται ἡ «πατρότητα» τοῦ γράμματος τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου. Βλ. σχόλια τοῦ τέως καθηγητοῦ ἱστορίας τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετρούπολεως, π. Ἰννοκεντίου Πάβλοφ, στό SOP, ὅπ.π.

ψη). Παρατηρώντας ότι η αποκατάσταση της ενότητας του άπανταχού της γης ὀρθοδόξου ρωσικοῦ στοιχείου μέ τήν μητέρα Ἐκκλησία τῆς Ρωσσίας ἦταν ὄχι μόνο πρωταρχικό μέλημα (*tâche primordiale*) τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας, ἀλλά καί ἕνα ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ συστατικό στοιχεῖο τῆς πνευματικῆς ἀνατάσεως τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ, ὁ Μητροπολίτης Σμολένσκ τόνιζε, χωρίς περιστροφές, ὅτι «τό ἀπό 1ης Ἀπριλίου 2003 Πατριαρχικό γράμμα ἀντικατοπτρίζει τό ἡμέτερον «ὄραμα ἀρχῆς» (*vision de principe*) ὅσον ἀφορᾷ στό μέλλον τῆς ρωσικῆς διασποράς στόν κόσμο, μάλιστα δέ στήν Δυτική Εὐρώπη. Δέν πρόκειται νά ὑποχωρήσουμε, οὔτε δέ καί προτιθέμεθα νά ἀποποιηθοῦμε τήν «ἀρχή» (*principe*) ἡ ὁποία ἐξεφράσθη στό ἐν λόγω γράμμα»²⁶.

Στό ἴδιο ζήτημα ἐπανῆλθε ἐντός διμήνου καί ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας κατά τήν συνεδρία της στίς 24 Δεκεμβρίου 2004, ἐξ ἀφορμῆς γράμματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κομάων Γαβριήλ, (πού εἶχε στό μεταξύ τοποθετηθεῖ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐπί κεφαλῆς τῆς Ἐξαρχίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ρωσικῶν παροικιῶν), μέ τό ὁποῖο ἀπέρριπτε τήν ὡς ἄνω πρόταση τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας²⁷.

Στήν ἐν λόγω συνεδρία τους οἱ Συνοδικοί Ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας ἐπιβεβαίωσαν «τό ὀρθόν τοῦ ὁράματος τῆς ἀνασυστάσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τῆς ρωσικῆς διασποράς στήν Δυτική Εὐρώπη, ὅπως αὐτό εἶχε διατυπωθεῖ ἀπό 1ης Ἀπριλίου 2003 γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου Β΄», καί ἐξέφραζαν λύπη γιά τήν συμπεριφορά τῆς Ἐξαρχίας, «τήν στιγμή κατὰ τήν ὁποία χιλιάδες ὀρθόδοξων πού προέρχονται ἀπό τήν Ρωσσία, τήν Λευκορωσσία, τήν Οὐκρανία, τήν Μολδα-

26. *Le Métropolite Cyrille de Smolensk relance le projet d' une métropole autonome russe pour l' Europe Occidentale*, SOP, no 293, décembre 2004, p. 7.

27. Τοποθέτηση τῆς Ἐξαρχίας ἦταν ὅτι «ἡ Ἀρχιεπισκοπή ἔχει μέν προσωρινό χαρακτήρα, ὄχι ὅμως μέ τήν προοπτική ἐπανόδου σέ μιά ὁποιαδήποτε «μητέρα Ἐκκλησία», ἀλλά μέ ἐκείνη τοῦ τελικοῦ διακανονισμοῦ τοῦ ζητήματος τῆς Ὀρθόδοξου διασποράς, ἀπό τήν Ἀγία καί Μεγάλη Σύνοδο, καί ἐπί τῇ βάσει τῶν Ἱερῶν Κανόνων». SOP, no 295, février 2005, p. 9.

βία ὅπως καί ἀπό ἄλλες χώρες, πού ζοῦν στήν Δυτική Εὐρώπη, ἀλλά εἶναι ὅλοι τέκνα τῆς Ὁρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, ἐπιθυμοῦν νά ὀργανώσουν τήν ἐκκλησιαστική τους ζωή ὑπό τήν ποιμαντική αὐτῆς καθοδήγηση»²⁸.

Ἡ ἀσυνέπεια αὕτη καί ἡ ἀθέτηση τῶν μετά πολλῶν κόπων καί μόχθων πανορθοδόξως ἀποφασιζομένων, ἀντικατοπτρίζουν μιᾷ δυσάρεστη πραγματικότητα. Ὅτι, ἐπ' ἐσχάτων, σέ πολλές κατὰ τόπους Ἐκκλησίες μας ὑπάρχει μιᾷ τάση νά κινοῦνται καί νά ἐνεργοῦν ὄχι τόσο πρός τό συμφέρον καί τήν οἰκοδομή συνόλης τῆς Ὁρθοδοξίας, ὑπό τό φῶς τῆς ὀρθοδόξου θεολογικῆς σκέψεως καί ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παραδεδομένης ἐκκλησιαστικῆς καί κανονικῆς τάξεως, ὅσο ὑπό τό πρῖσμα τῶν δικῶν της ἡ κάθε μιᾷ «στρατηγικῶν» σχεδίων, ἐδαφικῶν βλέψεων, ἢ πολιτικῶν συμφερόντων. Ἐν τούτοις, ὅπως παρατηροῦσε ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαῖος κατὰ τήν Δ' Σύναξη τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως (1998), «*ἡ πραγμάτωσις κατὰ τήν ἐπὶ θύραις τρίτην χιλιετίαν τῆς ἐνότητος ἡμῶν... καί ἡ ἀκραιφνής ὀρθόδοξος μαρτυρία συμπάσης τῆς οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας, ἄνευ προσωπικῶν καί τοπικῶν προβολῶν, πρέπει νά εἶναι τά κύρια μελήματα ἡμῶν, ...ὥστε νά εἰσέλθωμεν εἰς τήν τρίτην ἀπό Χριστοῦ χιλιετίαν πάντες οἱ Ὁρθόδοξοι ἠνωμένοι, τό αὐτό φρονοῦντες καί πιστεύοντες ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, βιοῦντες ὁλοψύχως τό γεγονός τῆς οἰκουμενικότητος ἡμῶν*»²⁹.

Κατά τίς κρίσιμες στιγμές τῆς σύγχρονης ἱστορίας της στίς ἀρχές τῆς τρίτης μ.Χ. χιλιετίας, ἡ Ὁρθοδοξία ἔχει χρειᾶν μιᾶς πραγματικῆς στροφῆς στόν ἑαυτό της. Γι' αὐτό καί δέν πρέπει νά

28. *Le Patriarcat de Moscou réitère ses prétentions à l'égard de l'Archevêché des paroisses de tradition russe en Europe occidentale*, SOP, ὅπ.π., σελ. 6-7.

29. Βλ. Ὁρθοδοξία, περίοδος β', ἔτος ε', (1998), σελ. 455.

«ὀμφαλοσκοποῦμε» ἢ νά ἔχουμε τήν συνείδηση ἡσυχῆ, ἐπαναπαυόμενοι σ' αὐτά πού εἶχε δηλώσει ὁ Runciman, ὅτι δηλ. «ὁ εἰκοστός πρῶτος αἰῶνας θά εἶναι ὁ αἰῶνας τῆς Ὁρθοδοξίας!»! Πρέπει νά συνειδητοποιήσουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας νοσεῖ. Καί ὅτι σήμερα, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά, ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη ἑνός εἰλικρινοῦς ἐνδορθοδόξου διαλόγου, ὅπως καί μιᾶς ἔντιμης αὐτοκριτικῆς. Καθώς ἔλεγε πολύ εὖστοχα ὁ φίλος καί «θεολογῶν λαϊκός» τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας Albert Laham, «ἡ Ὁρθοδοξία στήν Τρίτη χιλιετία καλεῖται σέ μιά κριτική αὐτοεξέταση τῶν ἱστορικῶν ἀλλά καί τῶν σημερινῶν ἀτελειῶν της, καλεῖται σέ μιά θετική δημιουργική δράση, (παραδεχόμενη ὅτι) δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὡς ἕνα πειστικό σῆμα τῆς βασιλείας τῆς ἀγάπης, ἄν ἡ ἀγάπη τήν ὁποία κηρύττει δέν βιώνεται στίς Ἐκκλησίες, στίς Συνόδους, στίς σχέσεις μεταξύ τῶν Πατριαρχῶν καί τῶν Προκαθημένων τῶν Αὐτοκεφάλων καί Αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν»³⁰. Μ' αὐτόν καί μόνο τόν τρόπο, μέ γνώμονα δέ τήν ὀρθόδοξο κανονική τάξη καί παράδοση, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θά εἶναι σέ θέση νά ἀντιμετωπίσει, συντονισμένα καί ὑπεύθυνα, τά πολὺπλευρα ὑπαρξιακά της προβλήματα, τά ὁποῖα παρουσιάζονται μπροστά της ὁλονέν ὀξύτερα καί πολυπλοκότερα.

Ἔχει πλειστάκις λεχθεῖ ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία μέ τό ἦθος πού τήν διακρίνει, μέ τήν πλούσια θεολογική παράδοση πού κατέχει, ἀλλά καί μέ τήν προσιδιάζουσα σ' αὐτήν θεώρηση τοῦ κόσμου, μπορεῖ νά διαδραματίσει ρόλο καίριο καί οὐσιαστικό στήν διαμόρφωση καί διάπλαση τῆς κοινωνίας τῆς αὔριου. Ὅτι ὡς ἔχουσα «οἰκουμενικόν χαρακτήρα καί οἰκουμενικήν ἀποστολή... (ἡ Ὁρθοδοξία) δέν δικαιούται νά παραμείνη κλειστή στόν ἑαυτόν της, ...ἀλλά ἔχει τήν δύναμιν καί τήν ὑποχρέωσιν νά προσφέρῃ

30. Albert Laham, *Ἡ Ὁρθοδοξία στήν 3η χιλιετία - Ἡ κρίση τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, στά Πρακτικά τοῦ Διεθνοῦς Θεολογικοῦ Συνεδρίου «Ὁρθοδοξία 2000, Παρελθόν - Παρόν - Μέλλον, Ἀθήνα, 4-8 Μαΐου 2000»*. Ἔκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 2002, σελ. 293.

εἰς τόν κόσμον ἕνα καθαρώτερον χριστιανισμόν, ἕνα πνευματικώτερον ἀνθρωπισμόν καί μίαν θερμότεραν ἀγάπην»³¹. Καί ἔτσι εἶναι! Ὡστόσο, γιά νά εἶναι ὄντως πειστικό τό μήνυμά της καί ἀποτελεσματική ἡ ὁποιαδήποτε αὐτῆς πρωτοβουλία, εἶναι ἀπαραίτητο ὅπως οἱ κατά τόπους Ἐκκλησίες μας ἐνεργοῦν ὁμόφωνα καί ὁλόψυχα, ὄχι δέ ὡς ἄσχετες καί ἐντελῶς ἀνεξάρτητες ἀπ' ἀλλήλων μονάδες.

Ὅσο ὅμως, ὑπό τό πρόσχημα μιᾶς κακῶς ἐννοούμενης καί ἐσφαλμένως ἐρμηνευόμενης καί ἀσκούμενης Αὐτοκεφαλίας, θά συνεχίσουμε νά πορευόμαστε μόνοι καί ἀσυντόνιστοι, ὅσο ὑπό τήν ἐπήρεια ἑνός ἐπιθετικοῦ ἐθνικισμοῦ θά πλήττουμε δίκην ἐλευθέρων σκοπευτῶν τό ἐνιαῖο σῶμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅσο καιρό σχίσματα καί διασπαστικές κινήσεις θά μᾶς διχάζουν τραγικά σέ ὅλα τά πλάτη καί μήκη τῆς ὑψηλίου, ὅσο θά καταστρατηγοῦμε Ἱερούς Κανόνες καί θά παραγκωνίζουμε βασικές ἐκκλησιολογικές ἀρχές πού ἀπό ἀμνημονεύτων χρόνων διέπουν τίς μεταξύ τῶν κατά τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σχέσεις, τότε, φοβοῦμαι ὅτι ὁποιαδήποτε ἐκ μέρους μας ἀπόπειρα νά διεκδικήσουμε ἡγετικούς ρόλους ἀνά τήν χριστιανική οἰκουμένη, θά εἶναι καταδικασμένη σέ ἀποτυχία. Καί ἡ ρήση τοῦ Runciman θά παραμένει, ἀπλῶς, ἕνα ρητορικό σχῆμα!

31. Τράϊαν Κώστιτς, Ἐνότης τῆς Ὁρθοδοξίας καί Οἰκουμένη, στό περιοδικό Ὁρθόδοξος Παρουσία, Α' (1964), σελ. 35. Πρβλ. καί Παναγιώτου Μπούμη, *Τό ἄνοιγμα - χρέος τῆς Ὁρθοδοξίας στήν σημερινή ἐποχή*, στό Ὁρθοδοξία-Ἑλληνισμός, σελ. 201.